

Stav o bračnim ulogama i percepcija obiteljskih odnosa kod zaposlenih supružnika

MAJA KOKORIĆ*
Gimnazija Vladimira Nazora

Izvorni znanstveni rad
UDK: 316.642.2-058.833-057.16 Zadar, Hrvatska
doi: 10.3935/rsp.v21i1.1138
Priljeno: travanj 2013.

ANA ŠIMUNIĆ
LJILJANA GREGOV
Odjel za psihologiju
Sveučilište u Zadru
Zadar, Hrvatska

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi kvalitetu obiteljskog funkcioniranja kod zaposlenih bračnih parova s obzirom na stav partnera prema bračnim ulogama, u našem društvu gdje je još uvijek ustaljena tradicionalna uloga supružnika. 177 zaposlenih bračnih parova iz različitih regija Republike Hrvatske i područja južne Hercegovine ispunjavali su upitnike kojima su mjereni stav o bračnim ulogama, tradicionalnost uloga bračnih partnera te drugi aspekti kvalitete obiteljskih odnosa. Rezultati pokazuju da nema značajnih razlika u procijenjenim aspektima obiteljskih odnosa s obzirom na spol, što je bilo očekivano s obzirom na to da se radi o uzorku bračnih parova, koji procjenjuju istu obiteljsku sredinu. Daljnji rezultati ukazuju na to da oni s tradicionalnijim stavovima zaista imaju tradicionalnije brakove i značajno veće procjene obiteljskog konflikta, dok oni s egalitarnijim stavovima imaju egalitarnije brakove i manje procjene obiteljskog konflikta. Parovi kongruentni u svojim stavovima prema bračnim ulogama procjenjuju manju tradicionalnost bračne zajednice, veću socijalnu podršku od obitelji i veću kvalitetu obiteljskog funkcioniranja od parova nekongruentnih u stavovima prema bračnim ulogama. Slaganje bračnih partnera u stavu o bračnim ulogama i egalitarnost tog stava svakako su pokazali povoljnije djelovanje na obiteljsko funkcioniranje, ali treba ubuduće provjeriti ove rezultate na reprezentativnijim uzorcima ispitanika.

Ključne riječi: stav o bračnim ulogama, dvostruki hranitelji, kvaliteta obiteljskog funkcioniranja, socijalna podrška, zadovoljstvo obiteljskim životom.

---

* Maja Kokorić, Gimnazija Vladimira Nazora u Zadru / Gymnasium Vladimir Nazor in Zadar, Perivoj Vladimira Nazora 3/2, 23 000 Zadar, Hrvatska / Croatia, maja.kokoric@yahoo.com

UVOD

Prijelazom iz tradicionalnog, agrarnog društva u urbano i industrijsko, događaju se velike društvene promjene koje se uvelike odražavaju i na obiteljski život, a posebno se promijenio status žene u obitelji, koja prestaje biti samo žena-majka-domaćica (Ljubetić, 2006.). Nastaju mnogobrojne obitelji dvostruke karijere (ili dvostrukog hranitelja), što automatski postavlja zahtjeve izjednačavanja uloga i moći bračnih partnera. No, iako se u društvu status žene uvelike promijenio time što je na tržištu rada participacija žena drastično porasla, sasvim je drugačija slika podjele rada između bračnih partnera u kućanstvu, tj. u obitelji, gdje nije došlo do znatnijih promjena (Topolčić, 2001.). Osim toga, u većini bračnih zajednica došlo je do toga da su supružnici, bilo svjesno ili nesvjesno, usvojili aspekte tradicionalnih bračnih uloga, no još uvijek ih nisu u potpunosti prilagodili egalitarnim idealima modernoga vremena (Swanson, 2004.; Jugović, 2004.; Bartolac i sur., 2011.). Nadalje, u nekim se istraživanjima pokazalo da se prijelaz iz tradicionalnijih prema egalitarnijim stavovima o rodnim ulogama odvija brže u slučaju žena nego u slučaju muškaraca (npr. Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990.; Thornton i Young-DeMarco, 2001.; Jugović, 2004.; Črpić i sur., 2005.).

Rodne uloge svaki pojedinac usvaja procesima socijalizacije rano u djetinjstvu. Predstavljaju maskuline, odnosno feminine karakteristike u stavovima i ponašanju u različitim situacijama. Stav prema rodnim ulogama ili rodna ideologija, tj. tradicionalizam i egalitarizam, nalazi se na kontinuumu, tako da je dihotomna podjela na tradicionalne i egalitarne rodne uloge arbitrarna. Najčešće se ne može govoriti o potpuno tradicionalnim ili potpuno egalitarnim pojedincima, niti obiteljima (Lavee i Katz, 2002.). Osnovna karakteristika tradicionalizma jest postojanje jasno strukturiranih

podjela uloga i njihovih obveza prema spolu, koje se odnose na to da su muškarci hranitelji obitelji, dok su žene zadužene za brigu o domu, djeci, kućanskim poslovima i sl. S druge strane, termin »egalitaran« označava veze koje su karakterizirane podjelom uloge hranitelja obitelji, kućanskih obveza te moći odlučivanja (Pendleton i sur., 1980.). Žene s egalitarnim stavovima više sudjeluju u osiguravanju ekonomske sigurnosti obitelji od tradicionalnih žena, dok se od egalitarnih muškaraca očekuje i sudjelovanje u odgoju djece, kućanskim poslovima, ali i viša razina ekspresivnosti i intimnosti (Lewis, 2009.). Treba tu naglasiti da muževi i žene s egalitarnim stavovima ne dijele nužno sve odgovornosti jednako, već se usmjeravaju na postizanje dogovora koji će biti pravedan za obje strane te koji uzima u obzir potrebe i sposobnosti svakog partnera pojedinačno (Kieren i sur., 1975.; Frank i sur., 1980.).

Stavovi prema rodnim ulogama određuju dinamiku procesa u obitelji (raspodjelu moći unutar obitelji, brigu za djecu i kućanske poslove, konflikte, socijalnu podršku od članova obitelji i opće obiteljsko funkcioniranje), a svi ovi faktori potom mogu imati utjecaja na pojedinačvu procjenu zadovoljstva vlastitom obitelji (npr. Perry-Jenkins i Crouter, 1990.; Oppenheimer i Lew, 1995.; Greenstein, 1996.; Guilbert, Vacc i Pasley, 2000.; Mickelson i sur., 2006.). Na primjer, budući da žene koje imaju tradicionalne stavove smatraju da su kućanski poslovi odgovornost žene, one očekuju manje instrumentalne podrške od svojih supruga (koja se u obiteljima obično odnosi na pomaganje u obiteljskim obvezama). Stoga je instrumentalna podrška za ove žene manje važna od emocionalne u percepciji bračne kvalitete. Suprotno tome, žene s egalitarnim stavovima smatraju da bračni partneri trebaju ravnopravno dijeliti kućanske poslove. Stoga one očekuju in-

strumentalnu podršku od svojih partnera, te ju smatraju jednako važnom kao i emocionalnu podršku u percepciji bračne kvalitete. Kod muškaraca je situacija obrnuta; muškarci s tradicionalnim stavovima očekuju više instrumentalne podrške od svojih partnerica nego muškarci s egalitarnim stavovima (Mickelson i sur., 2006.).

Nadalje, neki nalazi govore u prilog tome da su stabilniji oni brakovi u kojima žena ima tradicionalan stav, što može biti posljedicom manjeg doživljaja nepravdnosti kod tih žena (Greenstein, 1996.), ali i njihove veće spremnosti izbjegavanja sukoba. Obradović i Čudina-Obradović (1998.) smatraju da tradicionalne žene ne doživljavaju disproporcionalnu podjelu kućanskih obveza nepravdom te kod njih postoji manji negativni utjecaj zaposlenosti na bračnu kvalitetu. Tako se žena koja ima tradicionalnije stavove o rodnim ulogama od svog supruga može osjećati bolje u odnosu u kojemu ona ima manje moći. Prema tome, tradicionalno orijentirane žene izbjegavati će bračne konflikte te će doživljavati bračnu stabilnost većom od žena s egalitarnijim stavovima o bračnim ulogama (Guilbert, Vacc i Pasley, 2000.).

Jedno istraživanje Blaira (1993.) pokazalo je da muževi s egalitarnim stavovima imaju više razine bračnog zadovoljstva od muškaraca s tradicionalnim stavovima, dok žene koje imaju egalitarne stavove o rodnim ulogama izvještavaju o više otvorenih sukoba od tradicionalnih žena. Oppenheimer (1994.), s druge strane, ističe da specijalizacija uloga u braku može predstavljati nedostatak, budući da dobrobit obitelji stavlja u rizik tako što postavlja teret na muškarca da on prehranjuje obitelj. On smatra da suradnički bračni odnosi, sa sličnim ulogama i aktivnostima, bolje utječu na brak. Pod tim uvjetima, veća fleksibilnost supružnika s egalitarnim stavovima može olakšati prilagodbu obitelji u stresnim situacijama te

omogućiti učinkovitije rješavanje konfliktnih situacija kada do njih dođe.

Postoje dokazi da ustvari stavovi muškaraca o bračnim ulogama determiniraju bračnu stabilnost, te da su tradicionalni, prije nego egalitarni stavovi kod muškaraca štetniji za bračne odnose (Perry-Jenkins i Crouter, 1990.; Gerson, 1993.). Kako navodi Super (1990.), zadovoljniji će biti oni pojedinci koji zaista sudjeluju u ulozi koja je kongruentna s njihovim stavovima. Kod pojedinaca koji nisu uistinu uključeni u onu ulogu koja je u skladu s njihovim preferencijama i vrijednostima, može doći do povećanog doživljaja stresa te manje kvalitete uloga (Voydanoff, 2005.). Kad se radi o obiteljima s dvostrukim hraniteljem, muškarci koji imaju tradicionalne stavove o bračnim ulogama vjerojatno su manje zadovoljni svojim bračnim životom zbog zaposlenosti njihove partnerice, dok će zadovoljniji takvom situacijom biti muškarci s egalitarnim stavovima (Hardesty i Best, 1980.). To potvrđuje i istraživanje Perry-Jenkinsa i Crouter (1990.), koje je pokazalo da tradicionalni muževi zaposlenih supruga imaju manje bračno zadovoljstvo, vjerojatno jer u uspješnim ženama vide konkurenciju, što može dovesti do razmirica te razvoda (Gerson, 1993.). To se potvrdilo i u istraživanju Jugović (2004.), gdje se pokazalo da žene imaju egalitarnije stavove od muškaraca, što im omogućuje ravnopravnost u braku, dok muškarcima tradicionalna podjela uloga donosi više prednosti. S druge strane, muževi s egalitarnim stavovima o bračnim ulogama sa zadovoljstvom prihvaćaju ženin rad izvan kuće i ponosni su na njih (Scarr i sur., 1989.), što im ujedno omogućava i povećano uključenje u odgoj djece (Volling i Belsky, 1991.; Aldous i sur., 1998.). Kao posljedica veće uključenosti muškarca u odgoj djece, koja se u egalitarnim brakovima nužno povećava uz zaposlenu majku, dolazi do pozitivnih utjecaja na obitelj na

način da povećava ženino zadovoljstvo, što je neposredan uzrok veće bračne stabilnosti (Kalmijn, 1999.).

Moglo bi se smatrati logičnim da je važnije od pojedinačnih stavova svakog partnera slaganje, tj. kongruencija njihovih međusobnih stavova o bračnim ulogama. Tako su istraživanja (npr. Perry-Jenkins i Crouter, 1990.; Coltrane, 2000.) potvrdila da kongruentnost stavova prema bračnim ulogama (prema kućanskim poslovima, brizi za djecu i sl.) kod žena i muškaraca, te njihovo sudjelovanje u tim ulogama, pridonose zadovoljstvu kod partnera. Nekongruencija stavova o rodnim ulogama najjače se očituje u bračnom konfliktu, a manifestira se kroz podjelu kućanskih poslova i podjelu moći među partnerima. Neriješeni konflikt može upućivati na odbijanje supružnika da priznaju položaj svoga bračnog partnera ili na nejednak status u bračnoj vezi, a koji onemogućava otvoreno dogovaranje, uzajamno prilagođavanje te razrješavanje konflikta (Lundy, 1985.). Na primjer, ukoliko je u bračnoj zajednici žena s egalitarnim, a muškarac s tradicionalnim stavovima, postoji vjerojatnost da će žena doživljavati nejednakost, a s obzirom na njene egalitarne stavove o bračnim ulogama, tu nejednakost će percipirati kao nepravednu, što može rezultirati bračnim konfliktom. Dokaz koji potkrjepljuje ove tvrdnje ponudili su Bowen i Orthner (1983.), koji su u svome istraživanju pokazali da tradicionalni muževi i netradicionalne žene imaju najlošiju kvalitetu braka. Oni to objašnjavaju činjenicom da egalitarni stavovi kod žena vrše velik pritisak na brak, budući da norme naglašavaju tradicionalnu podjelu poslova između muškaraca i žena.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi procjene egalitarnosti/tradicionalnosti bračne zajednice, procjene socijalne podrške od obitelji, obiteljskog konflikta i kvalitete obiteljskog funkcioniranja kod

zaposlenih bračnih parova, i to s obzirom na spol i stav partnera prema bračnim ulogama (tradicionalni/egalitarni) te s obzirom na kongruentnost njihovih stavova (kongruentni/nekongruentni).

Hipoteze:

S obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja moglo bi se pretpostaviti :

- da će se partneri razlikovati u percepciji tradicionalnosti bračne zajednice, socijalne podrške od obitelji, kvalitete obiteljskog funkcioniranja i obiteljskog konflikta s obzirom na stav prema bračnim ulogama, ali ne i s obzirom na spol. Pri tome se očekuje da će procijenjena razina tradicionalnosti bračne zajednice biti usklađena s osobnim stavom te da će biti veća percepcija podrške, kvalitete obiteljskog funkcioniranja i manji obiteljski konflikt kod pojedinaca koji imaju egalitaran stav prema bračnim ulogama.
- da će partneri koji imaju kongruentne stavove prema bračnim ulogama većom procjenjivati kvalitetu obiteljskog funkcioniranja i socijalnu podršku od obitelji, a manjim obiteljski konflikt nego partneri koji imaju nekongruentne stavove prema bračnim ulogama.

METODA

Opis uzorka ispitanika i postupak

Ciljana populacija bili su zaposleni bračni partneri s najmanje srednjom stručnom spremom i 6 mjeseci staža na svom radnom mjestu. Podatci su prikupljeni putem osobnih poznanstava ili preko radnih organizacija (škole, fakulteti, tvornice, trgovački lanci). Pojedinci ili bračni parovi zamoljeni su da pomognu u podjeli upitnika na način da ih podijele zaposlenim bračnim parovima (s poželjnim karakteristikama) koje oni poznaju. Moglo bi se ovakav uzorak ispitanika stoga klasificirati kao

namjerni uzorak. Upitnici su podijeljeni u kovertama, po jedan primjerak u ženskoj i jedan u muškoj verziji, kako bi se osigurala anonimnost. Ispitanici su upitnike popunjavali u svojim domovima u slobodno vrijeme. Ispitanici su zamoljeni da odaberu šifru, s tim da šifra bude ista kod bračnog partnera i partnerice, kako bi se moglo odrediti koji pojedinci čine par.

Ispitivanje je zaključeno sa 177 zaposlenih bračnih parova iz različitih regija Republike Hrvatske te s područja južne Hercegovine, u dobi od 24 do 64 godine

($M=42,3$; $SD=9,54$). Pritom je 11,3% parova bilo bez djece, 66,1% s jednim ili dvoje djece, te 22% parova s više od dvoje djece. Karakteristike ispitivanog uzorka muškaraca i žena prikazane su u tablici 1. Analizom varijance dobivena je statistički značajna razlika između žena i muškaraca u dobi, s time da su žene u prosjeku mlađe od muškaraca ($df=1/351$; $F=8,042$; $p=0,004$). Također je dobivena značajna razlika među njima u stručnoj spremi (žene u prosjeku imaju viši stupanj stručne spreme od muškaraca) ($\chi^2=16,86$; $df=2$; $p<0,05$).

Tablica 1.

Ispitane socio-demografske karakteristike uzorka zaposlenih bračnih parova

	Dob	Stručna sprema
ŽENE (N=177)	M= 40,98 SD= 9,32	SSS = 31,64%
		VŠS = 18,64%
		VSS = 49,72%
MUŠKARCI (N=177)	M= 43,83 SD= 9,57	SSS = 52,54%
		VŠS = 12,43%
		VSS = 34,46%

Legenda: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; N – broj ispitanika

Instrumenti ispitivanja

Skup pitanja socio-demografskog tipa gdje je od ispitanika traženo da odgovore na pitanja o dobi, stručnoj spremi i broju djece.

Jacobsonova skala bračnih uloga (Jacobson, 1952.) prevedena je i adaptirana za uzorak na kojem je primjenjivana u ovom istraživanju, a mjeri stav prema bračnim ulogama, od tradicionalnog do egalitarnog stava. Osim toga, skala odražava i specifična područja bračnih uloga unutar pojedinačnih širih orijentacija prema tradicionalnosti, odnosno egalitarnosti. Skalu je konstruirao A. H. Jacobson 1952. godine (eng. *Jacobson Marital Role Scale*), koji je jedan od pionira u istraživanjima rodnih i

bračnih uloga. Konačna verzija njegove skale je imala 28 čestica. Test-retest pouzdanost ove skale iznosila je 0,79. Originalnu Jacobsonovu skalu izmijenili su Blood i Hamblin 1958. godine. Oni su tehnikom skalogram analize dobili skalu od 18 čestica i u takvom obliku se Jacobsonova skala primjenjuje u današnjim istraživanjima. U istraživanju Henthornea, LaToura i Hudsona (1997.) dobiven je koeficijent pouzdanosti Cronbach alpha od 0,79 za žene i 0,88 za muškarce.

U ovom istraživanju provedena je eksploratorna faktorska analiza, metodom zajedničkih faktora uz varimax rotaciju i Kaiser-Guttmanov kriterij ekstrakcije faktora (karakteristični korijen > 1). Zbog niske saturacije faktorom (< 0,30) izbačena je

čestica pod rednim brojem 4: *Ako suprug vara suprugu, može i ona njega prevariti*. Izgleda da ova čestica na ovom uzorku ne mjeri ono što je predmet mjerenja skale (egalitaran vs. tradicionalan stav prema bračnim ulogama). Nakon izbacivanja ove čestice, dobiven je 1 faktor pri čemu najveće zasićenje faktorom imaju čestice pod rednim brojem 10: *Suprug bi trebao odlučivati gdje će se živjeti*. i 18: *Suprug bi trebao odlučivati o tome kako raspoređivati novac*. Pouzdanost skale tipa unutarnje konzistencije (izražena Cronbach alpha koeficijentom) iznosi 0,90 za cijelu skalu, s prosječnom korelacijom među česticama od 0,35.

Skala se primjenjuje na način da ispitanici izražavaju stupanj svog slaganja s pojedinom česticom na skali od 5 stupnjeva (od 1 - uopće se ne slažem do 5 - u potpunosti se slažem). Procjene dane za svaku pojedinu česticu naknadno se boduju s obzirom na to označava li pojedina procjena egalitaran ili tradicionalan stav. Dakle, svaka čestica može donositi 1 bod (ako izražava egalitaran stav) ili 0 bodova (ako izražava tradicionalan stav). Odgovori se boduju na sljedeći način (Blood i Hamblin, 1958.): ukoliko je ispitanik kod čestica 1, 2, 3 i 16 zaokružio 5 ili 4 na skali procjene, dobiva 0 bodova. Isto tako, po 1 bod dobiva ukoliko je česticu pod rednim brojem 4 procijenio s 5, 4 ili 3; čestice pod rednim brojem 10, 13, 14, 15 i 18 s 3, 2 ili 1; čestice pod rednim brojem 5, 6, 9, 11, 12 i 17 s 2 ili 1; te čestice pod rednim brojem 7 i 8 s 1. Ukupan rezultat izražen je kao zbroj bodova koji je postignut za sve čestice na skali, a pritom je najmanji rezultat pokazatelj izrazito tradicionalnog stava, dok je najveći rezultat pokazatelj izrazito egalitarnog stava. Bodovi za procjenu stava su sljedeći: 15-18 = ekstremno egalitaran stav; 11-14 = egalitaran stav; 6-10 = tradicionalan stav; 1-5 = ekstremno tradicionalan stav. Na temelju bodova postignutih na Jacobsonovoj skali

bračnih uloga, ispitanici su podijeljeni u 4 kategorije s obzirom na stav prema bračnim ulogama:

1. kategorija u kojoj su tradicionalni i muž i žena
2. kategorija u kojoj su egalitarni i muž i žena
3. kategorija – tradicionalna žena/egalitaran muž
4. kategorija – egalitarna žena/tradicionalan muž

Nakon toga, s obzirom na gore navedene 4 kategorije, ispitanici su podijeljeni u 2 kategorije prema kongruentnosti stavova o bračnim ulogama. U kategoriju »kongruentni« ušle su prve dvije kategorije (gdje su i muškarac i žena ili egalitarni ili tradicionalni), a u kategoriju »nekongruentni« druge dvije (gdje je egalitarna žena i tradicionalan muž i obrnuto).

Skala socijalne podrške od obitelji namijenjena je ispitivanju percipirane razine socijalne podrške od strane članova obitelji. Sastavljena je i prvi put primijenjena u diplomskoj radnji autorice Šimunić (2010.) na uzorku medicinskih sestara, pri čemu je pouzdanost skale bila 0,81. Skala se sastoji od 9 tvrdnji, a ispitanici su trebali izraziti stupanj svog slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom na skali od 7 stupnjeva (1 - uopće se ne slažem, 7 - u potpunosti se slažem). Eksploratornom faktorskom analizom dobiven je jedan faktor koji objašnjava 32,77% varijance, a uključuje svih 9 čestica. Najveće zasićenje faktorom imaju čestice pod rednim brojem 1: *Moja obitelj čini sve što može da bi mi olakšala da korrektno i u cijelosti obavljam svoj posao*. i 4: *Moja obitelj ne prepoznaje kad nešto dobro napravim za njih*. Pouzdanost ove skale iznosi 0,81, a prosječna korelacija među česticama je 0,32.

Skala obitelji dvostrukog hranitelja, koju su konstruirali Pendleton, Poloma i Garland 1980. godine (eng. *Dual-Career*

Family Scale), namijenjena je mjerenju karakteristika obitelji zaposlenih supružnika. Skala se sastoji od ukupno 31 čestice podijeljene u šest subskala: *tip bračne zajednice* (6 čestica), odnosi se na doprinos žene i muža u obitelji, a smatra se da mjeri egalitarne nasuprot tradicionalnim bračnim odnosima; *kućanske obaveze* (3 čestice); *zadovoljstvo* (3 čestice), *percepcija samoga sebe* (4 čestice), *važnost karijere* (8 čestica), te *tijek karijere* (7 čestica). Koeficijent unutarnje konzistencije cijele skale iznosi od 0,42-0,76 (Lian, 2008.).

Skala je adaptirana verzija originalne mjere. Eksploratornom faktorskom analizom, metodom zajedničkih faktora uz varimax rotaciju i Kaiser-Guttmanov kriterij ekstrakcije faktora (karakteristični korijen >1), na ovom su uzorku dobivena tri faktora. Budući da su u središtu interesa kod ovog istraživanja karakteristike obiteljskog funkcioniranja, u daljnjem su tekstu interpretirani rezultati vezani za prvi faktor, *tip bračne zajednice* (objašnjava 23,49% varijance), koji se sastoji od čestica originalnih subskala tip bračne zajednice i kućanske obaveze. Zbog niskog zasićenja faktorom (<0,30) izbačena je čestica broj 4: *Moj osobni dohodak je bitan za dobrobit moje obitelji jednako kao i dohodak moga supruga/e.*, što rezultira subskalom sastavljenom od ukupno 8 čestica. Pouzdanost ove skale na ovom uzorku iznosi 0,64, a prosječna korelacija među česticama je 0,17. Ispitanici izražavaju stupanj svog slaganja sa svakom pojedinom česticom na skali od 5 stupnjeva (1 - uopće se ne slažem; 5 - u potpunosti se slažem). Konačan rezultat dobiva se zbrajanjem pojedinih odgovora. Veći broj bodova označavao je veću tradicionalnost bračne zajednice.

Upitnik kvalitete obiteljskog funkcioniranja namijenjen je ispitivanju kvalitete funkcioniranja obitelji u cjelini te ispitivanju percepcije kvalitete interakcija između članova obitelji. Originalna verzija upitni-

ka (eng. *Self-Report Family Inventory-II*) autora Beaversa i Hampsona (1990.) temelji se na Beaversovom sistemskom modelu obiteljskog funkcioniranja i sastoji se od 36 čestica koje mjere percepciju obiteljskog funkcioniranja u 5 domena: zdravlje obitelji/kompetencija, konflikt, kohezija, vodstvo i emocionalna ekspresivnost. Pouzdanosti ovih 5 subskala koje su autori dobili u terminima test-retest korelacije na uzorku majki te na uzorku očeva/partnera iznose: zdravlje obitelji/kompetencija 0,84-0,87, konflikt 0,50-0,59, kohezija 0,50-0,70, ekspresivnost 0,79-0,89 i vodstvo 0,41-0,49. Cronbach alpha koeficijenti pouzdanosti za cijelu skalu iznose od 0,84 do 0,88.

U ovom je istraživanju korištena adaptacija originalne skale (Šimunić, Gregov i Pupić-Bakrač, 2010.), pri kojoj su čestice prevedene na hrvatski jezik, a čestica 36, koja glasi: *Na skali od 5 stupnjeva, koliko biste procijenili nezavisnost članova svoje obitelji?* je izbačena. Razlog tomu je taj što su odgovori na to pitanje alternativni, a kada bi ih se prebacilo na skalu na kojoj se izražava stupanj slaganja s česticom, niti potpuno slaganje, niti potpuno neslaganje ne bi odražavali pozitivno obiteljsko funkcioniranje na našem području. Nadalje, izmijenjen je sadržaj dviju čestica (pod rednim brojem 22 i 26) koje su, kad su prevedene, već bile zastupljene u upitniku. Izmijenjene su u: *Moj bračni partner i ja se najčešće dogovaramo i slažemo oko postupanja s obiteljskim novcem.* i *Članovi moje obitelji međusobno razgovaraju o svojim nadama i planovima za budućnost.* Osim toga, skala procjene je sa 5 stupnjeva preoblikovana u onu od 7 stupnjeva (1 - uopće se ne slažem; 7 - u potpunosti se slažem). Skala je promijenjena da bi odgovarala cilju istraživanja i da bi se omogućile usporedbe s drugim skalama.

Napravljena je eksploratorna faktorska analiza, metodom zajedničkih faktora uz varimax rotaciju i Kaiser-Guttmanov

kriterij ekstrakcije faktora (karakteristični korijen >1). Zbog niske saturacije faktorom ($<0,30$) izbačene su čestice pod rednim brojem 11: *Članovi moje obitelji kažu sve što misle bez obzira na posljedice.* i 24: *Moj bračni partner i/ili ja imamo miljenika među djecom.* Nakon izbacivanja ovih čestica, dobivena su 2 faktora koja ne odgovaraju u potpunosti faktorima koje su dobili autori upitnika. Prvi faktor, koji objašnjava 27,04% varijance, uključuje 22 čestice i interpretiran je kao obiteljsko funkcioniranje, budući da zahvaća većinu čestica iz svih 5 faktora originalne verzije upitnika. Drugi faktor, koji objašnjava 22,44% varijance uključuje 11 čestica, određen je kao konflikt, a čestice uglavnom odgovaraju faktoru konflikta iz originalne skale. Pouzdanosti pojedinih subskala tipa unutarnje konzistencije (izraženi Cronbach alpha koeficijentom) iznose 0,93 za subskalu obiteljskog funkcioniranja, s prosječnom korelacijom među česticama od 0,39; te 0,96 za subskalu konflikta, s prosječnom korelacijom među česticama od 0,67.

ANALIZE

Prije svega trebalo je utvrditi postoji li razlika u stavovima prema bračnim ulogama između žena i muškaraca. Pritom je izračunata analiza kovarijance kako bi se uzele u obzir dobivene značajne razlike u dobi i stručnoj spremi između žena i muškaraca.

Zatim, na temelju bodova postignutih na Jacobsonovoj skali bračnih uloga, ispitanici su podijeljeni u kategoriju onih s tradicionalnim stavom prema bračnim ulogama (1-10 bodova) i s egalitarnim stavom prema bračnim ulogama (11-18 bodova). Tako su izračunate jednosmjerne analize varijanci za ispitivanje efekata spola i stava o bračnim ulogama na ispitane aspekte obiteljskih odnosa.

Ispitanici su podijeljeni u 2 kategorije prema kongruentnosti stavova o bračnim ulogama. U kategoriju »kongruentni« (N_{parova}=115) ušle su prve dvije kategorije, gdje su i muškarac i žena ili egalitarni (N_{parova}=93) ili tradicionalni (N_{parova}=22), a u kategoriju »nekongruentni« (N_{parova}=61) oni gdje je egalitarna žena i tradicionalan muž (N_{parova}=51) te tradicionalna žena i egalitaran muž (N_{parova}=10). Provedene su tako jednosmjerne analize varijance u kojima je ispitan efekt kongruentnosti stavova partnera o bračnim ulogama na ispitivane aspekte obiteljskih odnosa, pri čemu su uzeti prosjeci partnerovih procjena ispitivanih aspekata obiteljskih odnosa kao zavisne varijable.

REZULTATI

Pokazalo se da žene imaju egalitarnije stavove o bračnim ulogama od muškaraca (slika 1.), uz stručnu spremu (ne i uz dob) kao značajan kovarijat. Razlika između muškaraca i žena u stavovima određena je njihovom stručnom spremom, s tim da žene s višom razinom stručne spreme imaju egalitarnije stavove.

Brakovi su podijeljeni s obzirom na tip bračne zajednice (egalitarni brakovi, egalitarni/tradicionalni i tradicionalni brakovi) uzimajući u obzir gornji i donji kvartil. Dobiveno je da supružnici s tradicionalnim stavovima zaista pripadaju kategoriji tradicionalnih brakova, dok supružnici s egalitarnim stavovima pripadaju kategoriji egalitarnih/tradicionalnih brakova (slika 2.). Drugim riječima, supružnici s egalitarnim stavovima nemaju u potpunosti egalitarne brakove, već se nalaze negdje između egalitarnih i tradicionalnih.

Nadalje, provjeravalo se kakve su individualne procjene tipa bračne zajednice, socijalne podrške od obitelji, kvalitete obiteljskog funkcioniranja i konflikta u obite-

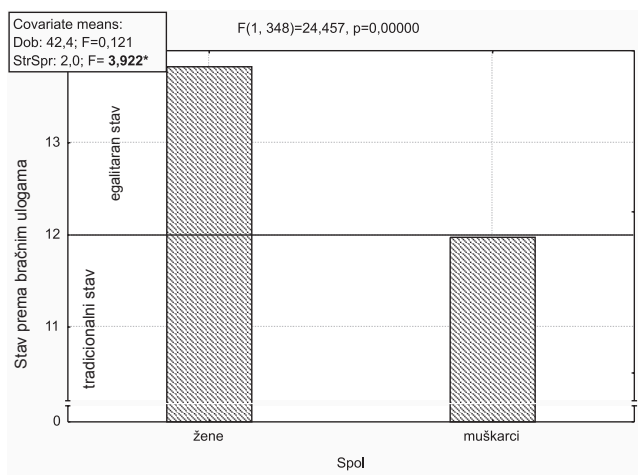

lji s obzirom na spol te s obzirom na stavove prema bračnim ulogama (tablica 2.). Rezultati jednosmjernih analiza varijance pokazuju da nema značajnih razlika u procijenjenim aspektima obiteljskih odnosa s obzirom na spol, što je bilo očekivano s obzirom na to da se radi o uzorku bračnih parova, koji procjenjuju istu obiteljsku sredinu. Daljnji rezultati ukazuju na to da oni

s tradicionalnijim stavovima zaista imaju tradicionalnije brakove i značajno veće procjene obiteljskog konflikta, dok oni s egalitarnijim stavovima imaju egalitarnije brakove i manje procjene obiteljskog konflikta. Nije dobivena značajna razlika u procjenama socijalne podrške od obitelji i kvalitete obiteljskog funkcioniranja s obzirom na stav.

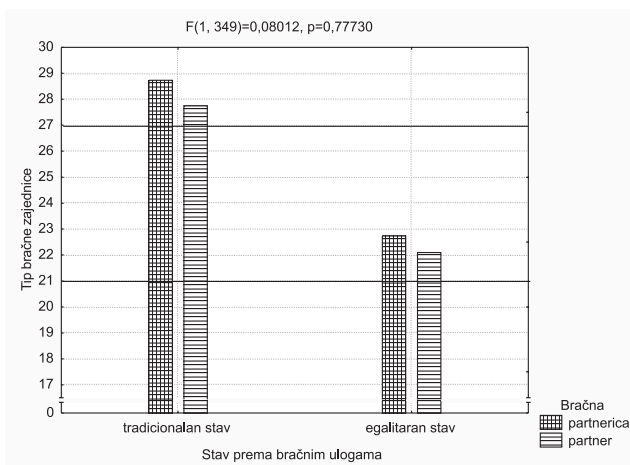
Slika 1.

Stav prema bračnim ulogama kod zaposlenih supružnika s obzirom na dob i stručnu spremu: grafički prikaz aritmetičkih sredina i rezultata analize varijance i kovarijance (* $p < 0,05$)

Slika 2.

Grafički prikaz odnosa tipa bračne zajednice i stavova prema bračnim ulogama kod supružnika

Tablica 2.

Jednosmjerne analize varijance i pripadajuća deskriptivna statistika ispitanih varijabli s obzirom na spol te s obzirom na stav prema bračnim ulogama kod bračnih partnera

Zavisna varijabla	Grupe (izvor varijabiliteta)	N	M	SD	df	F	p																																																																																
Tip bračne zajednice	Žene	176	23,76	5,32	1/350	1,62	0,204																																																																																
	Muškarci	176	24,51	5,72				Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Žene	168	128,95	19,24	1/335	0,08	0,773	Muškarci	169	129,55	18,86	Obiteljski konflikt	Žene	171	26,94	12,24	1/341	2,60	0,108	Muškarci	172	24,77	12,60	Socijalna podrška od obitelji	Žene	176	51,69	8,37	1/349	0,57	0,450	Muškarci	175	52,39	8,82	Tip bračne zajednice	Tradicionalni	105	28,03	5,12	1/350	94,10	0,00	Egalitarni	247	22,47	4,83	Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157	Egalitarni	237	130,21	17,72	Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098
Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Žene	168	128,95	19,24	1/335	0,08	0,773																																																																																
	Muškarci	169	129,55	18,86				Obiteljski konflikt	Žene	171	26,94	12,24	1/341	2,60	0,108	Muškarci	172	24,77	12,60	Socijalna podrška od obitelji	Žene	176	51,69	8,37	1/349	0,57	0,450	Muškarci	175	52,39	8,82	Tip bračne zajednice	Tradicionalni	105	28,03	5,12	1/350	94,10	0,00	Egalitarni	247	22,47	4,83	Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157	Egalitarni	237	130,21	17,72	Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08								
Obiteljski konflikt	Žene	171	26,94	12,24	1/341	2,60	0,108																																																																																
	Muškarci	172	24,77	12,60				Socijalna podrška od obitelji	Žene	176	51,69	8,37	1/349	0,57	0,450	Muškarci	175	52,39	8,82	Tip bračne zajednice	Tradicionalni	105	28,03	5,12	1/350	94,10	0,00	Egalitarni	247	22,47	4,83	Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157	Egalitarni	237	130,21	17,72	Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08																				
Socijalna podrška od obitelji	Žene	176	51,69	8,37	1/349	0,57	0,450																																																																																
	Muškarci	175	52,39	8,82				Tip bračne zajednice	Tradicionalni	105	28,03	5,12	1/350	94,10	0,00	Egalitarni	247	22,47	4,83	Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157	Egalitarni	237	130,21	17,72	Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08																																
Tip bračne zajednice	Tradicionalni	105	28,03	5,12	1/350	94,10	0,00																																																																																
	Egalitarni	247	22,47	4,83				Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157	Egalitarni	237	130,21	17,72	Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08																																												
Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Tradicionalni	100	126,99	21,74	1/335	2,02	0,157																																																																																
	Egalitarni	237	130,21	17,72				Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006	Egalitarni	242	24,67	10,54	Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08																																																								
Obiteljski konflikt	Tradicionalni	101	28,68	15,84	1/341	7,54	0,006																																																																																
	Egalitarni	242	24,67	10,54				Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098	Egalitarni	246	52,53	8,08																																																																				
Socijalna podrška od obitelji	Tradicionalni	105	50,88	9,64	1/349	2,74	0,098																																																																																
	Egalitarni	246	52,53	8,08																																																																																			

Rezultati jednosmjernih analiza varijance kojima je ispitan efekt kongruentnosti stavova parova na njihove prosječne procjene aspekata obiteljskih odnosa (tablica 3.) pokazuju da parovi kongruentni u svojim stavovima prema bračnim ulogama procjenjuju manju tradicionalnost bračne zajednice, veću socijalnu podršku od obitelji i veću kvalitetu obiteljskog funkcioniranja

od parova nekongruentnih u stavovima prema bračnim ulogama. Razlika u procjeni konflikta u obitelji je blizu granice značajnosti od $p=0,05$ i ukazuje na veći konflikt u obitelji parova nekongruentnih u stavu prema bračnim ulogama.

Tablica 3.

Jednosmjerne analize varijance i pripadajuća deskriptivna statistika ispitanih varijabli s obzirom na kongruentnost stavova prema bračnim ulogama kod bračnih partnera

Zavisna varijabla	Grupe (izvor varijabiliteta)	N	M	SD	df	F	p
Tip bračne zajednice	Kongruentni	115	23,48	5,12	1/174	6,17	0,014
	Nekongruentni	61	25,36	4,07			
Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja	Kongruentni	106	131,21	12,22	1/159	4,19	0,042
	Nekongruentni	55	125,49	23,31			
Obiteljski konflikt	Kongruentni	110	24,69	9,81	1/166	3,47	0,064
	Nekongruentni	58	28,01	12,96			
Socijalna podrška od obitelji	Kongruentni	114	53,15	6,42	1/173	8,00	0,005
	Nekongruentni	61	49,99	8,08			

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi kvalitetu obiteljskog funkcioniranja s obzirom na spol i stav partnera prema bračnim ulogama (tradicionalni i egalitarni), te na kongruentnost tih stavova kod zaposlenih bračnih parova (kongruentni i nekongruentni).

Najprije je bilo potrebno ispitati stavove prema bračnim ulogama kod supružnika. Kao i u ranijim istraživanjima u Hrvatskoj (npr. Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990.; Jugović, 2004.; Črpić i sur., 2005.; Brajdić Vuković i sur., 2007.) i u Americi (npr. Thornton i Young-DeMarco, 2001.; Appalara i sur., 2003.) pokazalo se da žene imaju egalitarnije stavove od svojih partnera, a stavovi su pod utjecajem stručne spremlje u smislu da žene s višom razinom stručne spremlje imaju egalitarnije stavove. Istraživanje Baxtera i Kanea (1995.) također potvrđuje pozitivnu povezanost između obrazovanja i egalitarnih stavova, kao i istraživanje Bartolac i sur. (2011.) provedeno u Hrvatskoj. Žene koje su zaposlene ušle su u »mušku domenu« time što priskrbuju za obitelj. Stoga one očekuju od muškaraca da

sudjeluju u brizi za djecu, kućanskim poslovima, te više emocionalne uključenosti. Međutim, kod muškaraca se još uvijek u većini slučajeva nije dogodio prijelaz od tradicionalnih prema egalitarnijim stavovima, te oni nisu ušli u »žensku domenu« obiteljskih obveza. Ovi rezultati pokazali su se i u istraživanju Črpića i suradnika (2010.), što autori objašnjavaju time da žene žele veću ravnopravnost u braku, dok muškarci žele ostati dominantni.

Govoreći o tipu bračne zajednice, u ovom istraživanju dobiveno je da parovi s tradicionalnim stavovima imaju tradicionalnu percepciju bračnih uloga, dok su parovi s egalitarnim stavovima u bračnim zajednicama koje nisu u potpunosti egalitarne, već se nalaze na prijelazu između egalitarnih i tradicionalnih. Usklađenost stavova s percipiranom tradicionalnošću bračne zajednice bila je očekivana, budući da ljudi teže usklađivanju ponašanja sa stavovima smanjujući (ili izbjegavajući) neugodno stanje narušene ravnoteže (kognitivnu disonancu) (Aronson, Wilson i Akert, 2005.). Objašnjenje za ovdje dobivene nepotpune usklađenosti stavova egalitarnih pojedinaca

s procjenom tipa bračne zajednice možemo naći u Swansoninim (2004.) nalazima da je u većini bračnih zajednica došlo do toga da su supružnici, bilo svjesno ili nesvjesno, usvojili aspekte tradicionalnih bračnih uloga, no još uvijek ih nisu u potpunosti prilagodili egalitarnim idealima modernoga vremena. Već su do sad kod nas, na primjer, Kamenov i sur. (2010.) dobili kako je u našoj kulturi još uvijek prisutan jak utjecaj tradicionalnih socijalnih normi vezanih uz rodne uloge koji se prvenstveno očituje u spremnosti na rodno neravnopravno postupanje. Budući da tradicionalne žene imaju u prosjeku nižu stručnu spremu od egalitarnih žena, za pretpostaviti je da su zahtjevi njihovog posla manji te im omogućavaju veću posvećenost obitelji. Moguće je i da su žene u tradicionalnim brakovima jednostavno nespremljene odbaciti tradicionalnu konceptualizaciju bračnih uloga (Trask, 2006.). Bartolac i suradnice (2011.) ovakav rezultat tumače očekivanjima socijalne okoline koji i žene i muškarce usmjeravaju i ograničavaju na tradicionalne obrasce ponašanja unutar bračnih uloga.

U ovom se istraživanju općenito pokazalo da oni s egalitarnim stavovima o bračnim ulogama kvalitetu obiteljskog funkcioniranja i socijalnu podršku od obitelji procjenjuju podjednako kao i oni s tradicionalnim stavovima o bračnim ulogama, a konflikte u obitelji manjim nego oni s tradicionalnim stavovima prema bračnim ulogama. Prema tome, prva hipoteza je potvrđena kad se radi o efektu stava o bračnim ulogama na konflikt u obitelji, ali ne i kad se radi o njegovom efektu na socijalnu podršku od obitelji i kvalitetu obiteljskog funkcioniranja. Budući da su parovi u ovom istraživanju članovi »zdravih« (nepatoloških) obitelji i da je u našem društvu visok vrijednosni »status« institucije obitelji (Matulić, 2002.), vjerojatno nastoje održati

visokom kvalitetu obiteljskog funkcioniranja i pružati dosta podrške članovima svoje obitelji bez obzira na vlastiti stav o bračnim ulogama. Pretpostavlja se da sama institucija obitelji za pojedinca ima pozitivnu konotaciju, a vrlo malo faktora može utjecati na njenu promjenu. Međutim, ipak se tradicionalnost stava prema bračnim ulogama negativno odražava na razinu konflikata u ovim obiteljima, što može proizlaziti iz manje fleksibilnosti tradicionalnijih pojedinaca u odnosu na egalitarne, što otežava prilagodbu obitelji u stresnim situacijama te onemogućuje učinkovitije rješavanje konfliktnih situacija kada do njih dođe.

Naposljetku, rezultati potvrđuju drugu postavljenu hipotezu prema kojoj partneri koji imaju kongruentne stavove prema bračnim ulogama pozitivnijim procjenjuju ispitane aspekte obiteljskih odnosa. Rezultat koji pokazuje da je veća egalitarnost bračnih zajednica kod »kongruentnih« parova može biti jednostavno odraz znatno većeg broja parova koji su egalitarni po svom stavu u toj kategoriji. Već su mnoga istraživanja (npr. Perry-Jenkins i Crouter, 1990.; Coltrane, 2000.) potvrdila da kongruentnost stavova prema bračnim ulogama (prema kućanskim poslovima, brizi za djecu i sl.) kod žena i muškaraca, te njihovo sudjelovanje u tim ulogama, pridonose zadovoljstvu kod partnera. U ovom su se istraživanju efekti kongruentnosti partnerskih stavova prema bračnim ulogama pokazali jačim od efekata stava samog pojedinca, što je sasvim logično jer u dinamici obiteljskih procesa partneri djeluju u interakciji. Partneri se ponašaju ne samo u skladu s vlastitim stavovima, već i uzimajući u obzir stavove partnera, te će se ujednačenost njihovih stavova smanjivanjem kognitivne disonance pozitivno odražavati na međusoban odnos partnera i drugih članova obitelji.

ZAVRŠNA RASPRAVA

Kao što se potvrdilo u ovom, ali i u mnogim dosadašnjim istraživanjima (npr. Oppenheimer i Lew, 1995.; Mickelson i sur., 2006., itd.), stavovi prema bračnim ulogama igraju veliku ulogu u dinamici obiteljskih procesa, i važnija su determinanta percepcije kvalitete obiteljskih odnosa od informacije o spolu. Slaganje bračnih partnera u stavu o bračnim ulogama i egalitarnost tog stava svakako su pokazali povoljnije djelovanje na obiteljsko funkcioniranje. Tradicionalni stavovi i tradicionalne bračne zajednice češće se susreću s različitim problemima u obiteljskim odnosima od egalitarnih zajednica. Iako se naše društvo još uvijek relativno čvrsto pridržava tradicionalnih obiteljskih odnosa, na način da postoji podjela na »ženske« i na »muške« poslove, na ekspresivnu ulogu žene i instrumentalnu ulogu muškarca, rezultati istraživanja konzistentno ukazuju da je ovakav tip zajednice teško održiv i da nailazi na sve više problema. Naime, već gotovo pola stoljeća na ovim prostorima žene prilagođavaju svoju tradicionalnu ulogu isključivo majke i domaćice kako bi osigurale ekonomsku sigurnost svojoj obitelji, budući da je došlo takvo vrijeme u kojemu obitelj ne može egzistirati samo od muškarčevih prihoda. Dakle, kod većine žena dogodio se prijelaz s tradicionalnih na egalitarnije uloge, budući da su ušle u svijet rada. Stoga, kako bi se mogli uskladiti zahtjevi ženinih »višestrukih uloga«, muškarci bi trebali preuzeti dio »ženskih obveza« (npr. sudjelovanje u kućanskim poslovima, briga za djecu, podrška svojim suprugama i sl.). Međutim, često dolazi do toga da se niti muškarac, ali niti žena ne žele odreći svojih tradicionalnih uloga. Stoga muškarci, bez obzira na ženine stavove i unatoč njezinom zaposlenju očekuju da se ona brine o funkcioniranju obitelji,

dok je muškarac zadužen samo za svoj plaćeni posao i određene »muške poslove« u kućanstvu. S druge strane, žene doživljavaju preopterećenje ulogama, s obzirom da nakon posla odrađuju tzv. »drugu smjenu« obavljajući kućanske poslove, jer smatraju da je obiteljska uloga njihova primarna uloga koja ne smije biti podređena plaćenom poslu (Topolčić, 2001.). Takve situacije u obiteljima često rezultiraju konfliktima, manjom razinom intimnosti i bliskosti, nepravednom raspodjelom moći, odnosno, općenito govoreći, lošijom kvalitetom obiteljskog funkcioniranja, a povećava se i vjerojatnost razvoda braka (npr. Frisco i Williams, 2003.). Prema tome, za dobrobit obitelji potrebno je postići ravnopravnost u bračnim zajednicama. Smatra se da ravnopravnost u obiteljima »dvostrukog hranitelja« može postojati ukoliko prihodi, razina obrazovanja i dnevni raspored žene i muškarca postane sličniji; ukoliko se roditeljstvo u društvu počne prikazivati kao zajednička obveza žene i muškarca; te ukoliko se djecu više izlaže egalitarnim idealima i ponašanjima (Čudina-Obradović i Obradović, 2000.). Međutim, sve dok muškarci zauzimaju najbolje plaćene pozicije, imaju značajno više prihoda od žena za isti posao, te su češće promovirani od žena, teško da će preuzeti više obveza u kućanstvu. Čak i ukoliko žene postignu više ekonomske moći, sve dok kulturalne i ekonomske sile ne počnu promovirati rodnu ravnopravnost, promjene u obiteljima i obiteljskim obvezama bit će vrlo male (Coltrane i Adams, 2008.).

Konačno, potrebno je spomenuti neka ograničenja ovog istraživanja. Najveći nedostatak ovog istraživanja je mali i nereprezentativan uzorak ispitanika, uglavnom prikupljen osobnim poznanstvima. U budućim istraživanjima bilo bi poželjno uključiti značajno veći broj bračnih parova kako bi se omogućila barem djelomična

generalizacija rezultata, budući da je generalizacija trenutnih rezultata ograničena. Iz ovog nedostatka proizlazi i nemogućnost uspoređivanja zasebnih kategorija tradicionalnih/egalitarnih žena i muškaraca u kongruentnim/nekongruentnim brakovima, a stoga i ispitivanja eventualnih interakcija spola i stava, zbog malog broja ispitanika u svakoj od ovih kategorija. Svakako bi uz to bilo zanimljivo u nekom budućem istraživanju uzeti u obzir veći broj heterogenijih parova za usporedbu različitih tipova braka (parova) prema kongruentnosti njihovih stavova o bračnim ulogama: 1) egalitaran muž/egalitarna žena; 2) egalitaran muž/tradicionalna žena; 3) tradicionalan muž/egalitarna žena i 4) tradicionalan muž/egalitarna žena. U ovom istraživanju su uglavnom obuhvaćeni prvi i treći tip braka (parova). Međutim, treba voditi računa o stanju u općoj populaciji zbog koje bi, bez obzira na veći broj ispitanika, ujednačenost navedenih kategorija vjerojatno bilo teško (možda i nemoguće) postići. Nadalje, u pitanjima o strukturi obitelji trebalo bi uzeti u obzir i druge varijable kao što su npr. broj i dob djece koja žive u kućanstvu, budući da takve karakteristike mogu imati utjecaja na ispitivane obiteljske procese.

LITERATURA

- Aldous, J., Mulligan, G. M., & Bjarnason, Th. (1998). Fathering over time: What makes the difference? *Journal of Marriage and Family*, 60(4), 809-835. doi: 10.2307/353626
- Apparala, M. L., Reifman, A., & Munsch, J. (2003). Cross-national comparison of attitudes toward fathers' and mothers' participation in household tasks and childcare. *Sex Roles*, 48(5-6), 189-203. doi: 10.1023/A:1022865002992
- Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Bartolac, A., Kamenov, Ž., & Petrak, O. (2011). Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. Zagreb. *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 175-194. doi: 10.3935/rsp.v18i2.998
- Baxter, J., & Kane, E. W. (1995). Dependence and independence: A cross-national analysis of gender inequality and gender attitudes. *Gender and Society*, 9(2), 193-215. doi: 10.1177/089124395009002004
- Beavers, W. R., & Hampson, R. B. (1990). Self-report family inventory: Version II. In *Successful families: Assessment and intervention*. New York: Norton.
- Blair, S. L. (1993). Employment, family, and perceptions of marital quality among husbands and wives. *Journal of Family Issues*, 14(2), 189-212. doi: 10.1177/019251393014002003
- Blood, R. O., Jr., & Hamblin, R. L. (1958). The effect of wife's employment on the family power structure. *Social Forces*, 36(4), 347-352. doi: 10.2307/2573974
- Bowen, G. L., & Orthner, D. K. (1983). Sex-role congruency and marital quality. *Journal of Marriage and the Family*, 45(1), 223-230. doi: 10.2307/351312
- Brajdić Vuković, M., Birkelund, G. E., & Štulhofer, A. (2007). Between tradition and modernization: Attitudes toward women's employment and gender roles in Croatia. *International Journal of Sociology*, 37(3), 32-53. doi: 10.2753/IJS0020-76593703002
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1208-1233. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.01208.x
- Coltrane, S., & Adams, M. (2008). *Division of labor - contemporary divisions of labor*. Dostupno na <http://family.jrank.org/pages/408/Division-Labor-Contemporary-Divisions-Labor.html>
- Črpić, G., Biščan, Ž., & Aračić, P. (2005). Nove (i stare) uloge žena i muškaraca u suvremenoj Europi. U J. Baloban (ur.), *U potrazi za identitetom: Komparativna studija vrednota: Hrvatska i Europa* (str. 207-233). Zagreb: Golden Marketing.
- Črpić, G., Sever, I., & Mravunac, D. (2010). Žene i muškarci: egalitarnost na egzistencijalnoj i kolizija u svjetonazorskoj ravni. Zagreb. *Druš-*

- tvena istraživanja, 19(1-2), 69-89. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/79789>
- Čudina-Obradović, M., & Obradović, J. (2000). Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 7(2), 131-145. doi: 10.3935/rsp.v7i2.254
- Frank, E., Anderson, C., & Rubinstein, D. (1980). Marital role ideals and perception of marital role behavior in distressed and non-distressed couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 6(1), 55-63. doi: 10.1111/j.1752-0606.1980.tb01705.x
- Frisco, M. L., & Williams, K. (2003). Perceived housework equity, marital happiness, and divorce in dual-earner households. *Journal of Family Issues*, 24(1), 51-73. doi: 10.1177/0192513X02238520
- Frone, M. R., Yardley, J. K., & Markel, K. S. (1997). Developing and testing an integrative model of the work-family interface. *Journal of Vocational Behavior*, 50(2), 145-167. doi: 10.1006/jvbe.1996.1577
- Gerson, K. (1993). *No man's land: Men's changing commitments to family and work*. New York: Basic Books.
- Greenstein, Th. N. (1996.). Husband's participation in domestic labor: Interactive effects of wives' and husbands' gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 58(3), 585-595. doi: 10.2307/353719
- Guilbert, D. E., Vacc, N. A., & Pasley, K. (2000). The relationship of gender role beliefs, negativity, distancing, and marital instability. *The Family Journal*, 8(2), 124-132. doi: 10.1177/1066480700082003
- Hardesty, S. A., & Best, N. E. (1980). The relationship of career salience, attitudes toward women and demographic and family characteristics to marital adjustment in dual career couples. *Journal of Vocational Behavior*, 17(2), 242-250. doi: 10.1016/0001-8791(80)90008-1
- Henthorne, T. L., LaTour, L. S., & Hudson, T. W. (1997). Japanese couples' marital roles in stages of product purchase decision making. *International Marketing Review*, 14(1), 39-58. doi: 10.1108/02651339710159206
- Jacobson, A. H. (1952). Conflict of attitudes toward the roles of the husband and wife in marriage. *American Sociological Review*, 17(2), 146-150. doi: 10.2307/2087651
- Jugović, I. (2004). *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb.
- Kalmijn, M. (1999). Father involvement in child-rearing and the perceived stability of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 61(2), 409-421. doi: 10.2307/353758
- Kamenov, Ž., Huić, A., & Jugović, I. (2010). Uloga iskustva rodno neravnopravnog tretmana u obitelji u percepciji, stavovima i sklonosti rodnoj diskriminaciji. *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 195-215. doi: 10.3935/rsp.v18i2.978
- Kieren, D., Henton, J., & Marotz, R. (1975). *Hers and his: A problem solving approach to marriage*. Hinsdale, IL: Dryden Press.
- Lavee, Y., & Katz, R. (2002). Division of labor, perceived fairness, and marital quality: The effect of gender ideology. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 27-39. doi: 10.1111/j.1741-3737.2002.00027.x
- Lewis, J. (2009). *Sex differences in gender role attitudes*. Priopćenje na skupu Američkog sociološkog društva. Dostupno na http://www.allacademic.com/meta/p20669_index.html
- Lian, T. C. (2008). Effects of dual-career and marital conflict on the mental health of couples. *e-BANGI*, 3(1). Dostupno na <http://pkukmweb.ukm.my/e-bangi/papers/2008/tamcaiLian.pdf>
- Lundy, J. C. (1985). *The relationship of marital sex role discrepancy with marital conflict, marital adjustment, and marital stability among marriage enrichment couples*. (Magistarski rad). Graduate Faculty of Texas Tech University, Lubbock, TX.
- Matulić, T. (2002). Obiteljske vrijednosti i neki aspekti socijalne zaštite obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 9(2), 139-160. doi: 10.3935/rsp.v9i2.171
- Mickelson, K. D., Claffey, S. T., & Williams, S. L. (2006). The moderating role of gender and gender role attitudes on the link between spousal support and marital quality. *Sex Roles*, 55(1-2), 73-82. doi: 10.1007/s11199-006-9061-8
- Neck, C. P., Connerley, M. L., Zuniga, C. A., & Goel, S. (1999). Family therapy meets

- self-managing teams: Explaining self-managing team performance through team member perceptions. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 35(2), 245-259. doi: 10.1177/0021886399352007
- Obradović, J., & Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7(4-5), 659-682. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/32173>
- Oppenheimer, V. K. (1994). Women's rising employment and the future of the family in industrial societies. *Population and Development Review*, 20(2), 293-342. doi: 10.2307/2137521
- Oppenheimer, V. K., & Lew, V. (1995). American marriage formation in the 1980s: How important was women's economic independence? In K. O. Mason & A.-M. Jensen (Eds.), *Gender and family change in industrialized countries* (pp. 105-138). Oxford: Clarendon.
- Pendleton, B. F., Poloma, M. M., & Garland, T. N. (1980). Scales for investigation of the dual-career family. *Journal of Marriage and Family*, 42(2), 269-276. doi: 10.2307/351224
- Perrewé, P. L., & Carlson, D. S. (2002). Do men and women benefit from social support equally? Results from a field examination within the work and family context. In D. L. Nelson & R. J. Burke (Eds.), *Gender, work, stress, and health* (pp. 101-114). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Perry-Jenkins, M., & Crouter, A. C. (1990). Men's provider-role attitudes: Implications for household work and marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 11(2), 136-156. doi: 10.1177/019251390011002002
- Raboteg-Šarić, Z., & Ravlić, M. (1990). Stavovi adolescenata prema jednakosti među spolovima u različitim područjima društvenog života. *Psihologija*, 23(3-4), 41-49.
- Scarr, S., Phillips, D., & McCartney, K. (1989). Working mothers and their families. *American Psychologist*, 44(11), 1402-1409. doi: 10.1037/0003-066X.44.11.1402
- Swanson, M. (2004). Marriage and modern society: Lagging evolution toward egalitarianism. *Drake Undergraduate Social Science Journal*, Spring, 1-12. Dostupno na <http://artsci.drake.edu/dussj/2004/ssjournal04.html>
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (pp. 167-261). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Šimunić, A., Gregov, Lj., & Pupiće-Bakrač, A. (2010). Skala kvalitete obiteljskog funkcioniranja. U I. Tucak Junaković, V. Čubela Adorić, Z. Penezić & A. Proroković (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika 5*. Zadar: Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru.
- Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes toward family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1009-1037. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.01009.x
- Topolčić, D. (2001). Muškarci to ne rade: rodno segregirana podjela rada u obitelji. *Društvena istraživanja*, 10(4-5), 767-784. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/31318>
- Trask, B. S. (2006). *Traditional gender roles*. Boston, MA: Sloan Work and Family Research Network, Boston College. Dostupno na <http://workfamily.sas.upenn.edu/wfrn-repo/object/1c44ei47r9rd6i9w>
- Volling, B. L., & Belsky, J. (1991). Multiple determinants of father involvement during infancy in dual-earner and single-earner families. *Journal of Marriage and Family*, 53(2), 461-474. doi: 10.2307/352912
- Voydanoff, P. (2005). Work demands and work-to-family and family-to-work conflict: Direct and indirect relationships. *Journal of Family Issues*, 26(6), 707-726. doi: 10.1177/0192513X05277516

Summary

THE ATTITUDE TOWARDS MARITAL ROLES AND PERCEPTION OF FAMILY RELATIONS OF EMPLOYED SPOUSES

Maja Kokorić

Gymnasium Vladimir Nazor
Zadar, Croatia

Ana Šimunić

Ljiljana Gregov

Department of Psychology, University of Zadar
Zadar, Croatia

The aim of the research was to determine the quality of family functioning of employed couples with regard to the attitude of partners towards marital roles in our society where the traditional roles of spouses are still deeply ingrained. 177 employed married couples from different regions of Croatia and the area of southern Herzegovina completed questionnaires which measured the attitude towards marital roles, traditionality of roles of spouses and other aspects of quality of family relations. The results show that there are no considerable differences in assessed aspects of family relations regarding gender, which was expected since it is a sample of married couples who are assessing the same family environment. Further results show that those with more traditional attitudes do have more traditional marriages and considerably higher assessment of family conflict, while those with egalitarian attitudes have egalitarian marriages and lower assessment of family conflicts. The couples who have congruent attitudes towards marital roles assess lower traditionality of marital union, higher social support from the family and higher quality of family functioning than couples who are not congruent in their attitudes towards marital roles. Agreement of married couples in their attitudes towards marital roles and egalitarianism of those attitudes certainly show a more favourable effect on family functioning, but these results should be checked in the future on a more representative sample of respondents.

Key words: attitude on marital roles, double family providers, quality of family functioning, social support, satisfaction with family life.